

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falcha.

El Molí de Fals

Galzeran de Sentmenat, el castlà de Fals, tenia diverses possessions al voltant del castell, entre les quals s'hi comptava el molí fariner que hi havia al peu de la riera. Hem vist com aquestes possessions li havien estat cedides als seus avantpassats pel seu senyor natural, el Vescomte de Cardona. Com que el castlà vivia confortablement a la

ciutat de Barcelona, solia arrendar les rendes que li produïen les terres i cases per un preu fixat. El 28 de març de 1436 va fer un establiment a Francesc Sala i a Julià Sala del seu molí, i altres trossets de terra, a canvi d'un cens anual de 110 sous. Era una quantitat elevada, però el molí era un bon negoci, ja que tots els pagesos del terme hi havien d'acudir a moldre el gra.

Espitlleres al primer pis

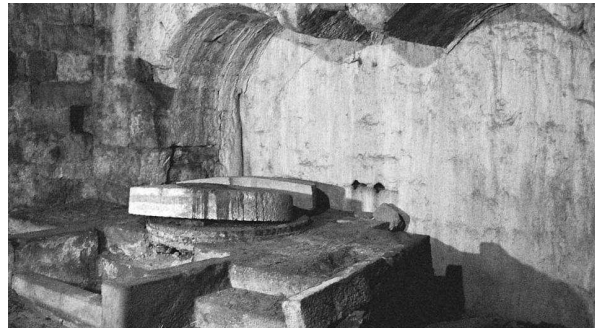

Detall del finestral gòtic

Arxiu F. Villegas

Mola superior trencada

Planta baixa

El Galzeran va ser succeït pel seu fill Galzeran Montserrat, i quan aquest va morir el 1449, va ser la vídua Elisabet de Cartellà, senyora de la baronia de Dosrius i de Canyamars, qui va rebre les rendes de Fals en qualitat d'usufructuària, ja que l'hereu Pere Galzeran Montserrat era només un nen. En el període comprès entre els anys 1457 i 1561, l'arrendament de les terres de la senyora de Fals es va pactar per una mitjana anual de 41 lliures.

L'establiment del molí fet el 1436 va ser cancel·lat per acord entre ambdues parts, no obstant això, el Julià Sala va continuar menant el molí i pagant el cens. Per aclarir la situació, i salvaguardar els drets dels Cardona, el 8 de maig de 1456 es va fer un nou establiment, protocol·litzat pel notari de Barcelona, Francesc Matella. Aquest establiment perpetu va ser un dels arguments que Pere Massana, un llunyà descendent del Julià Sala, va utilitzar el 1850 en la seva argumentació en contra del permís per instal·lar l'actual Molí de Boixeda. En aquell plet, el Massana va fer fer al notari Joaquim Vinyals Arbós una còpia oficial de l'antic document d'establiment, còpia que s'ha guardat en l'arxiu de la casa de Boixeda, i a la qual hem tingut accés.

La vídua Elisabet, juntament amb els tutors del seu fill, el cavaller Joan de Sentmenat i el donzell Valentí Francesc Armenter de Sentmenat, van signar el contracte de cessió. Després dels preliminars, el contracte fa així:

...stabilimus et in emfiteusim damus et concedimus vobis jam dicto Juliani Sala alias Rovira habitatori in dicto Manso Sala situato in dicto termino Castri de Fals et vestris in dicto Manso Sala sucesoribus et quibus volueritis perpetuo (...) jam dictum Casale, unius Molendini cum rego et resclosa, et cum duabus petiis terrae ipso molendini contiguas, cum duabus molis et

rodano, cum una peple et una enclusa ferri per alosar (...) et sub tali et etiam pacto et conditione, quod vos incontinenti teneamini facere et construere supra voltam dicti casalis Molendini quandam domum cum duobus sotres, si jam per vos a tempore citra quo praedicta tennistis factae et constructae non sunt vestris propriis missionibus et expensis...

Noti's com el notari insertava en el text en llatí alguns conceptes en català, que no sabia o no volia traduir. La transcripció aproximada d'aquest fragment seria: "establim en emfiteusi i concedim a vos, Julià Sala, àlies Rovira, habitant en el mas Sala de Fals, i als vostres successors, i a qui vos vulgueu, (...) aquell casal ja esmentat, amb un molí, amb el seu rec i resclosa, i dues peces de terra annexes al molí, i dues pedres de molí i el rodet, i una pepla (?) i una enclusa de ferro per a llossar (...) i sota tal pacte i condició, que vos pugueu construir i edificar a les vostres expenses una casa de dos sostres sobre la volta del molí...

A partir d'aquest tros podem treure'n la conclusió que, a més del molí fariner, hi havia una instal·lació de ferreria, que aprofitaria tal vegada l'aigua del rec per fer funcionar la fornal i el martinet. També ens permet datar amb precisió la part del Molí que està construïda sobre la volta del primer pis.

L'establiment del molí incloïa també cinc peces de terra de poca extensió. La primera envoltava el Molí i arribava fins a la vora de la riera, que en aquell tram fa una mena de volta. Per la part superior termenejava amb el mas Ramàs. Una altra peça portava el nom de "l'Era", i limitava amb la riera pel cantó nord, mentre que pels costats tenia terres d'uns parcers dits Pere Sanjea, Miranla i Guillem Morató. La tercera peça era un tros rocós que quedava a la part

sud de la Torre Nova. Una altra era l'anomenada "L'hort Nou", que es trobava a l'altra banda de la riera, tot fent frontera amb un tros del Morató i amb terres de la rectoria. Finalment, un tros dit "el Molí de Ramàs".

El mas Ramàs ocupava la part baixa del que avui és el nucli habitat de Canet i durant el segle 15è va ser absorbit i agregat com un mas rònc a l'heretat de la Sala (avui Massana). El nom de la peça suggereix l'existència anterior d'un altre molí en aquell indret de la riera.

L'establiment es va fer sense preu d'entrada, però es va fixar un cens anual de 110 sous de moneda barcelo-

nesa, que s'havien de fer efectiu cada any per Nadal. Uns dies després, el diumenge 9 de maig de 1456, a casa del venerable Alodio de Navel, un mercader de Barcelona, els procuradors del Comte de Cardona van donar el consentiment a l'establiment del Molí fet pels Sentmenat. Nos D. Joan Ramon Folch, Comte de Cardona, així com a dret Señor, e per raho de la dreta Señoria que havem en lo feu de Fals e en lo dit Molí, fermam la present transportacio e alienacio o establiment, salvat a nosaltres tots e cualsevols drets a nosaltres pertanyents, així com a directe Señor del dit feu e coses establides, als quals no volem, ne entenem esser en res perjudicats, ans sien a nos e als nostres per tots temps sauls.